

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ COVID-19¹**Таранюк Л.М.,**

*д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
L.taraniuk@uabs.sumdu.edu.ua*

Полієнко М.А.,

*студент, Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
margaret.poliienko@gmail.com*

Слюсаренко А.Д.,

*студент, Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
sd1295075@gmail.com*

Малишенко Ю.П.,

*студент, Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
yuliamalyshenko16@gmail.com*

Таранюк К.В.,

*к.е.н., старший викладач кафедри управління,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
k.taraniuk@management.sumdu.edu.ua*

Галинська Ю.В.,

*д.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
y.halynska@management.sumdu.edu.ua*

Щербаченко В.О.,

*к.е.н., старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна,
v.shcherbachenko@macro.sumdu.edu.ua*

У статті освітлено проблему розвитку міжнародного туризму в умовах COVID-19, а також визначені основні тенденції його потенційного розвитку у довгостроковій перспективі. Туризм сприяє не тільки економічному розвитку країн, проте є причиною географічної диверсифікації, завдяки якій кардинально змінюється структура міжнародного туризму, тому актуальність дослідження є безперечною. Мета даного дослідження простежити тенденції розвитку такої потужної індустрії як міжнародний туризм за період пандемії та опрацювати стратегію подальшого суспільного росту у цій сфері на міжнародному рівні. Під час дослідження використано метод статистичного дослідження, метод порівняння, аналізу та синтезу, метод узагальнення.

Досліджено стан туризму за 2020 рік у порівнянні з 2019. Сформовані характерні ознаки сучасного економічного стану після регресії у сфері міжнародного туризму: узагальнено вклад цієї ланки у світовий ВВП та забезпечення зайнятості населення. Статистично обґрунтовано важливість цієї галузі та суміжних із нею індустрій на світовій економічній арені. У статті розглянуто тенденції розвитку туристичної сфери Європи у сучасних умовах. Здійснено аналіз витрат на внутрішній європейський туризм. Визначено перспективи розвитку туризму в Європі під час пандемії COVID-19. Сформовано висновки наукового дослідження.

---

¹ Підготовлено в рамках НДР «Механізм синергетичної взаємодії інструментів економічної політики як драйвер стабілізації секторів економіки в контексті зростаючих чинників вразливості внаслідок пандемії COVID-19 (№ державної реєстрації 0120U104765)».

Щодо можливості використання результатів дослідження, то вони передусім є необхідними для формування ефективної політики міжнародного туризму органами державного регулювання на національному та міжнародному рівні. Практичне значення наукового дослідження полягає в формуванні дієвого практичного механізму реалізації стратегій міжнародного туризму країнами світу в умовах COVID-19. Соціальними наслідками в мовах світової пандемії COVID-19 можуть бути падіння обсягів туристичних послуг туроператорів, як наслідок падіння прибутків компаній туристичної галузі країн світу та їх закриття, втрати робочих місць, зниження сплати податків у бюджет країн внаслідок закриття підприємств туристичної галузі.

Ключові слова: міжнародний туризм, економіка, пандемія, COVID-19, внутрішній туризм.

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-6

ВСТУП

На сьогоднішній день, туризм – це важлива частина соціокультурної спадщини для кожної країни. Враховуючи, що зараз панує ера глобалізації, туризм сприяє не тільки економічному розвитку країн, проте є причиною географічної диверсифікації, завдяки якій кардинально змінюється структура міжнародного туризму. Це обумовлює необхідність уваги до цієї теми та ідентифікацію формування можливих напрямків у трансформації цієї ланки в умовах метамодерну. Окрім того, туризм як складова системи економіки на міжнародній арені чутливий до різних видів ризику на ринку послуг. Ця нестабільність може бути пов'язана з градаціями ризиків у політичній, економічній, соціальній та екологічній сферах. Таким чином, ця тема набуває ще більшої актуальності для наукового дослідження.

Несподівана ситуація з пандемією у 2019 році не тільки внесла корективи у туристичну діяльність, але й забезпечила світ великими наслідками цієї довгострокової кризи. Ця вірусна інфекція змінила не тільки життя багатьох людей, але й функціонал у великій кількості галузей. За 2020 рік сфера міжнародного туризму й суміжні з нею галузі понесли втрати у розмірі 2,4 трильйони доларів США [1]. Світовий ВВП знизився на 3,7 %, із цього вклад туристичного сектору зменшився на 49,1 % у 2020 році в порівнянні з 2019 та склав 5,5 % від світового ВВП. Також було втрачено 62 мільйони робочих місць, що становить 18,5 % від показника 2019 року [2].

Отже, за останні два роки ця галузь здобула особливі тенденції та шляхи розвитку, які ми розглянемо у нашому дослідженні. Ці кардинальні зміни пов'язані, перш за все, з упровадженням діджиталізації, що носить глобальний характер. У цій роботі ми також розглянемо реалії ринку міжнародного туризму, що продовжує трансформуватися й далі. Відомо, що ця галузь зазнала великих втрат, проте у нашому аналізі ми визначили як негативні, так і позитивні напрями перспективного розвитку міжнародного туризму у даному контексті часу.

Слід зазначити, що туризм – важливий параметр соціокультурної самобутності і спадщини країни. Туризм є вагомим складовою сучасного способу життя як в економічній, так і в комунікативній активності людства. На сьогоднішній день сфера туризму відіграє особливу роль в економічному розвитку багатьох країн світу. В епоху глобалізації туризм сприяє економічному зростанню країни, створюючи робочі місця, виступаючи в якості джерела іноземної валюти. Туризм може задовольнити такі потреби як відпочинок та дозвілля, отримання нового досвіду, фізичних сил.

Європа традиційно була провідним туристичним напрямом в світі і отримувала вигоду з доходів, робочих місць і більш глибокого міжнародного розуміння, яке вона приносить. В Європейському Союзі туризм вносить 10% до ЄС ВВП і створює робочі місця для 26 мільйонів людей - через його прямі, непрямі та індуковані ефекти в економіці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Щодо аналізу останніх досліджень та публікацій, то варто звернути увагу на статті наступних вчених, які досліджували розвиток міжнародного туризму в контексті сучасних умов та викликів. До даних праць слід віднести праці зарубіжних авторів, таких як Доран Ж. [3], який досліджував смарт технології у управлінні цілями компанії надавача сервісних послуг в сфері туризму. Вчений Вілдман Д. [4] у своїй праці

досліджував туризм у сфері культури: міжнародні аспекти. Науковцем Сазерлендом Дж. [5] запропоновано революційний метод управління проектами у туристичній сфері. Щодо вітчизняних наукових шкіл, то вченим Мацолою В. [6] відзначено велику значимість рекреаційно-оздоровчого туризму в роботі туристичних компаній України. В свою чергу науковець Бак Г. [7] досліджував інноваційні аспекти розвитку туризму. Вчений Веденін Ю. [8] описував динамічні ряди територіальних рекреаційних систем як складової зеленого туризму.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета даного дослідження простежити тенденції розвитку такої потужної індустрії як міжнародний туризм за період пандемії та опрацювати стратегію подальшого суспільного росту у цій сфері на міжнародному рівні. Цей міжгалузевий комплекс відрізняється постійним розвитком та великими темпами росту в економічному секторі. Також слід зазначити, що на сьогодні, перешкодою для розвитку туристичної галузі є поширення пандемії COVID-19. Тому перед урядами країн постає важливе завдання: швидко зреагувати на ситуацію та намагатися підтримати туристичну сферу. Тож розгляд основних аспектів відновлення цієї галузі в економіці є важливим питанням, що підтверджує актуальність даної проблеми дослідження та необхідність її наукового обґрунтування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час дослідження використано метод статистичного дослідження – при аналітичній обробці інформації у сфері туризму, метод порівняння – при дослідженні міжнародного туризму країн світу, аналізу та синтезу – при встановленні залежностей впливу на розвиток туристичної галузі, метод узагальнення – при формуванні висновків наукового дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стрімкому розвитку напрямку міжнародного туризму сприяє процес глобалізації, налагодження дипломатичних, економічних, торгових та міжкультурних зв'язків між державами. Стрімке розповсюдження трендів глобалізації можливе завдяки безперервному науково-технічному прогресу, а саме – процесу діджиталізації. Залучення безконтактних платіжних систем, додатків, технологій штучного інтелекту та віртуальної чи доповненої реальності, використання технології блокчейн – вже формують повсякденність, тож, їх неопосередкований вплив у сфері міжнародного туризму виявляється через доповнення та переформатування державної політики, її спрямування на розширення можливостей у сфері послуг, шляхом мобілізації.

Особливо актуальним та потенційно привабливим розвиток туристичного сектору виступає для країн, що розвиваються, оскільки це своєрідна інвестиційна ін'єкція в економіку від вітчизняних та іноземних інвесторів, зацікавлених у примноженні власного капіталу. Оскільки країни, що розвиваються є в більшості представниками аграрної спільноти, що обмежує шляхи одержання грошових притоків, розвиток туристичного сектору в районах з обмеженими ресурсами сприяє покращенню місцевих умов, шляхом розбудови інфраструктури. Так, наприклад, з 2009 по 2019 рік показники отриманої виручки від успішної реалізації туристичної діяльності у Філіппінах зросли майже у чотири рази та на 2019 рік становили 12 % від загального експорту [9, 10]. Також варто зауважити, що в окремих випадках частка туризму у загальному ВВП країни може становити понад 20-25 %. Так, наприклад, за даними 2019 року, Макао – з рекордними 50,2 %, Мальдіви – 32,5 %, Аруба з показником у 32 %, Сейшельські острови – 26,4 % та Британські Віргінські Острови з часткою у 25,8 % від загального ВВП країни [11]. Серед лідерів за кількістю робочих місць у сфері туризму, на сотню туристів припадає: Бангладеш – 944 робочих місця, Індія – 172, Пакистан – 154 та Венесуела – 101 робоче місце [12]. Ця статистична інформація лише

підкреслює важливість туристичної галузі в контексті однієї з віх економічного процвітання країни.

В останні роки особливої популярності досягли так звані lowcost airlines. Станом на 2020 рік бюджетні авіаперевезення становили 35 % від загальної кількості світових авіаперевезень [13]. Серед п'яти компаній, що досягли найбільшого приросту за кількістю місць на 2019 рік, є IndiGo – з приростом у 25,9 %, на другому місці AirAsia – з приростом у 18,8 %, на третьому місці EasyJet – 12,1 %, потім Norwegian – 10,2 % та Vueling Airlines – 6,6 % [14].

Незважаючи на те, що світовий туризм досяг найбільшого розквіту у 2019 році, з неочікуваним приходом пандемії COVID-19 вже до кінця першого кварталу 2020 року почав зазнавати значних збитків: призупинення міжнародних туристичних перельотів, втрата робочих місць та зниження доходів у країнах, де туризм та подорожі є основним джерелом грошового притоку. Так, за підрахунками UNWTO у 2020 році відсоткова зміна кількості міжнародних прибуттів становила: Африка – спад на 69 %, Америка – 68 %, Азійсько-Тихоокеанський регіон – 84 %, Європа – 69 % та Близький Схід – 74 % [15].

Світові масштаби пандемії змушують країни кооперувати зусилля, проте, у першу чергу зосереджуватися на досягненні внутрішньої стабільності. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є вакцинація, що виступає своєрідним міжнародним стандартом. Однак вакцинація потребує часу, тож міжнародна спільнота не поспішає відкривати кордони для іноземних туристів. Окрім цього, велика кількість людей взагалі не планує вакцинуватися. Особливо це простежується у країнах, де довіра до влади складає маленький відсоток. Натомість у цій ситуації набуває популярності концепція внутрішнього туризму.

За дослідженням ДАРТ на початок літнього періоду 53,1 % громадян України планували залишитися та відпочивати в Україні, та лише кожен десятий мав намір виїхати за кордон. Також цікавим є те, що 44,5 % українців, які планували не покидати межі країни у літній період, мали намір відпочивати в інших областях, тобто більше 50 % залишилися вдома. Невтішним є той факт, що 42,2 % українців подорожують рідко або взагалі не подорожують. Простежується тісний взаємозв'язок між рівнем добробуту, а також віком людини та її готовністю подорожувати, так з категорії старші 60 років – 40 % взагалі не подорожують [16]. Та все ж внутрішній туризм є потенційно привабливою сферою для інвестицій, оскільки його розвиток буде сприяти економічному зростанню країни та зменшить залежність цієї галузі від притоку саме іноземних туристів, що сприяє збереженню робочих місць в умовах пандемії. Загальна ситуація на ринку туристичних послуг поступово покращується, проте повного відновлення та досягнення рівня 2019 року за даними UNWTO буде можливим лише у 2024 році, чи навіть пізніше [17].

Слід особливо увагу приділити досвіду ЄС в сфері міжнародного туризму. Європа є світовим лідером в області міжнародного туризму, щорічно в регіон прибувають понад 700 мільйонів туристів. Темпи зростання прискорилися в 2010-х роках, оскільки багато країн стали більш мобільними. Сектор подорожей і туризму зробив позитивний вплив на європейську економіку. У 2019 подорожі і туризм внесли в європейський ВВП 2191 млрд євро, хоча в 2020 році ця цифра знизилася вдвічі через пандемію коронавірусу (COVID-19). Між тим вклад подорожей і туризму на європейський ринок праці склав понад 38 мільйонів робочих місць в 2019 році і майже 35 мільйонів робочих місць в 2020 році, що означає скорочення приблизно на дев'ять відсотків у порівнянні з попереднім роком через кризу в галузі охорони здоров'я.

Європа – один із самих маленьких континентів планети, проте в 2019 році на її частку припадала майже половина всіх туристичних поїздок в світі. Європа є основним туристичним напрямком в світі. Сфера туризму становить понад 10% ВВП Європейського Союзу, зокрема від 2,6 % - в Словаччині до 20,6 % - у Греції [2] та створює понад 26 мільйонів робочих місць завдяки своїй природній та культурній привабливості, багатій історії, інфраструктурі, а також ефективній політиці. Згідно

даних Єврокомісії, кожного року туризм приносить Іспанії близько 145 мільярдів євро, а дохід німецьких готелів, туристичних фірм та інших компаній цієї сфери становив 240 мільярдів євро на рік [18].

Фактично 6 із 10 найбільш популярних серед туристів країн знаходяться саме в Європі. До найкращих країн відпочинку входять Франція, Великобританія, Німеччина, Іспанія та Італія. Починаючи від 2010 року сфера туризму стала ключовим сегментом європейської економіки. Таким чином туризм сприяє регіональному розвитку, формуючи європейську ідентичність та свідомість про природну та культуру спадщину країн. Європейський Союз активно просуває туризм для того, щоб зберегти позицію регіону як провідного напрямку.

На розвиток туризму в Європі впливали наступні фактори:

- високий рівень економічного розвитку;
- високий рівень доходу населення;
- стабільність країн;
- високий рівень урбанізації;
- соціальна структура населення (здебільшого середній клас);
- спрощений прикордонний та митний режими.

До найпоширеніших видів туризму в Європі можна віднести паломницький, пляжний, оздоровчий та гірськолижний (табл. 1).

Таблиця 1 – Поширені види туризму за країнами ЄС

Вид	Країна
Паломницький	Греція, Італія
Пляжний	Болгарія, Італія, Кіпр, Греція, Іспанія, Мальта, Франція, Португалія
Оздоровчий	Німеччина, Угорщина, Чехія, Словенія
Гірськолижний	Фінляндія, Польща, Болгарія, Словаччина, Австрія, Італія, Франція.

Цікаво, що країни Європи цікаві не лише тим, хто цінує пляжні та культурні відпочинки, а й тим, хто цінує моду. Кожного року тисячі людей здійснюють паломництво до цитаделі світової моди (Париж та Мілан). Шопінг-туризм – гарна можливість додати в свій гардероб модні та трендові речі від відомих світових дизайнерів.

У сучасному світі, під час пандемії COVID-19 страждають всі сфери економіки, зокрема і туризм. На сьогодні людство поділене на два класи: вакциновані та не вакциновані. Згідно цього розподілу другий клас населення не має змоги користуватися туристичними послугами, що призведе до зменшення кількості відвідувачів, скорочення робочих місць, що в цілому призведе до погіршення економіки в країні. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації ООН 96% усіх туристичних напрямків у світі будуть недоступними під час пандемії COVID-19 для людей другого класу.

Попит на туристичні подорожі до Європи залишався слабким на початку 2021 року, оскільки дохід від міжнародних туристів скоротився на 83% в порівнянні з 2020 роком.

Європейська туристична індустрія покладає надії на успіх вакцини, сертифікати COVID-19 та цільові туристичні кампанії, що стимулюють більшу туристичну активність. Через пандемію коронавірусу чи не найбільше постраждав туризм. З точки зору на це, у Європі шукають шляхи розв'язання проблеми. Відновлення туристичної галузі має важливе значення як для економіки Європейського Союзу в цілому, так і для кожної окремої країни.

Враховуючи це, за інформацією виконавчого директора Європейської туристичної комісії, ЄС виділить 375 млрд євро на відновлення туристичної галузі після пандемії коронавірусу.

Зокрема 255 млрд буде виділено урядам для допомоги туристичному сектору своїх країн і майже 120 млрд – підприємцям і компаніям, які зазнали збитків, для можливості продовжити роботу.

Також окремі країни шукають способи та рішення, як повернути туристів. Так, грецька влада розглядає можливість введення так званого «паспорту здоров'я», котрий підтвердить, що людина не хворіє на коронавірус і може вільно пересуватися.

В окремих регіонах Італії планують зробити безкоштовними відвідування музеїв та компенсувати 50% вартості перельоту для туристів.

У Туреччині планують вже у травні зосередитись на внутрішньому туризмі, а громадські місця і пам'ятки архітектури переобладнати відповідно до вимог соціального дистанціювання [19].

В Європі внутрішній туризм є важливою частиною європейської індустрії подорожей і туризму, поряд з міжнародним в'їзним туризмом. Витрати на подорожі та туризм в європейських країнах можна розділити на внутрішні витрати і витрати на іноземних туристів. У 2020 році внутрішні витрати в значній мірі домінували в розподілі витрат на поїздки і туризм в Європі, причому майже три чверті всіх витрат на поїздки припадали тільки на внутрішніх туристів. При цьому загальні витрати на внутрішній туризм в Європі значно знизилися в тому ж році після періоду стійкого зростання через пандемію коронавірусу (COVID-19).

Витрати на внутрішній туризм в Європі знизилися приблизно на 48 відсотків в 2020 році в порівнянні з попереднім роком через вплив пандемії коронавірусу (COVID-19). В цілому витрати внутрішніх мандрівників в Європі досягли майже 631 млрд доларів США в 2020 році, тоді як в 2019 році вони перевищили 1222 млрд доларів США (рис. 1).

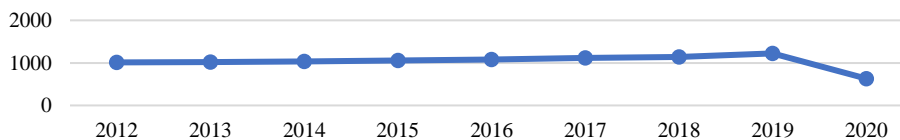

Рисунок 1 – Витрати на внутрішній туризм в Європі з 2012 по 2020 рік, млрд. дол. США [20]

Незважаючи на величезні витрати туристичної індустрії в 2020 році, прогнози на поїздки в 2021 році і в наступний період прогнозують зростання, на який можуть вплинути такі заходи, як туристичні паспорти COVID-19, спрямовані на пом'якшення наслідків пандемії при мінімізації ризику нових інфекцій. В дохід європейського туризму і ринку у всіх секторах прогнозувалося, що в 2021 році знову виросте, а до 2023 року очікується, що виручка досягне рівня, який передував пандемії.

Готельний сегмент був найбільшим джерелом доходу на ринку подорожей і туризму в Європі в 2020 році - 57,8 мільярда доларів США. Ця виручка різко знизилася в порівнянні з показником 2019 року через пандемії коронавірусу. За оцінками Statista Mobility Market Outlook, до 2025 року виручка в цьому сегменті збільшиться до 115,74 мільярда доларів.

Прогнози на майбутнє:

- згідно з прогнозами, виручка на ринку подорожей і туризму в 2021 році досягне 107 329 мільйонів доларів США;
- очікується, що річний темп зростання виручки складе 30,71%, в результаті чого до 2025 року прогнозований обсяг ринку складе 313 261 млн доларів США;
- найбільшим сегментом ринку є пакетний відпочинок з прогнозованим обсягом ринку 46 722 млн доларів США в 2021 році;
- очікується, що до 2025 року кількість користувачів в готелях складе 289,9 млн осіб;
- проникнення користувачів становить 22,6% в 2021 році і, як очікується, до 2025 року досягне 51,4%;
- очікується, що середній дохід на користувача складе 560,89 доларів США;

- на ринку подорожей і туризму 75% загальної виручки до 2025 року припадатиме на онлайн-продажу.

На сьогодні уряди європейських країн намагаються стимулювати національну туристичну галузь. Наприклад, уряд Німеччини запровадив бюджетне стимулювання туристичної галузі, доходи якої в країні складають 23% ВВП. Зокрема, на пряму рекапіталізацію з метою забезпечення платоспроможності компаній виділено 100 млрд євро, на підтримку ліквідності турфірм – 400 млрд євро, на рефінансування галузі – 100 млрд євро.

Польський уряд у свою чергу виділив 5,65 млрд євро на підтримку мікропідприємств туристичної галузі у формі безвідсоткових позик і передбачив таку ж суму на дотації для великих підприємств у формі позик або облігацій, придбання акцій або цінних паперів. Бюджетом країни також передбачено 11,3 млрд євро для підтримки малого та середнього бізнесу, дотичного до туризму, який становить 12% ВВП Польщі.

Схожі заходи вжили й у Словаччині. Також для працівників компаній тургалузі, що найбільше постраждали від пандемії, передбачені компенсації, мінімальна виплата яких становить 1100 євро на місяць [21].

ВИСНОВКИ

Міжнародний туризм є важливою складовою у світовій економіці, завдяки своїм великим вкладом у ВВП та забезпеченню зайнятості у багатьох країнах світу. Пандемія була дуже неочікуваною ситуацією, яка спричинила глобальну кризу у великій кількості індустрій, у тому числі й міжнародного туризму. Отже, у результаті аналізу базових характеристик та статистичних показників цієї ланки, було виявлено регресійний стан у економічному просторі в глобальних масштабах. Очевидно, що внутрішній попит почав своє відновлення швидше за світовий. Тому саме розвиток внутрішнього туризму є потенційним простором для відновлення збитків у цій сфері. Отже, сьогодні туризм є одним із основних стовпів стратегії ЄС щодо робочих місць та інклюзивного зростання. Потенціал європейського туризму разом із його викликами та тенденціями є незамінним у формуванні відповідної та перспективної політики в умовах постійної зміни. В економіці Європейського Союзу туризм є вирішальним економічним двигуном та створювачем робочих місць.

SUMMARY

Taraniuk L., Polienko M., Sliusarenko A.D., Malysenko Y., Taraniuk K., Halynska Y., Shcherbachenko V. Problems and prospects of international tourism development in Covid-19 conditions.

The article covers the problem of international tourism development in the conditions of COVID-19, as well as identifies the main trends of its potential development in the long run. Tourism contributes not only to the economic development of countries, but is the cause of geographical diversification, which dramatically changes the structure of international tourism, so the relevance of the study is indisputable. The purpose of this study is to trace the development trends of such a powerful industry as international tourism during the pandemic period and to develop a strategy for further social growth in this area at the international level. During the research the method of statistical research, the method of comparison, analysis and synthesis, the method of generalization were used.

The state of tourism in 2020 in comparison with 2019 is studied. The characteristic features of the current economic situation after the regression in the field of international tourism are formed: the contribution of this link to the world GDP and employment is generalized. The importance of this industry and related industries in the world economic arena is statistically substantiated. The article considers the tendencies of development of the tourist sphere of Europe in modern conditions. The analysis of expenses for internal European tourism is carried out. Prospects for tourism development in Europe during the COVID-19 pandemic have been identified. The conclusions of scientific research are formed.

As for the possibility of using the results of the study, they are primarily necessary for the formation of an effective policy of international tourism by state regulators at the national and international levels. The practical significance of scientific research lies in the formation of an effective practical mechanism for implementing the strategies of international tourism in the world in terms of COVID-19. The social consequences in the languages of the global COVID-19 pandemic may be a decline in travel services of tour operators as a result of falling profits of companies in the tourism industry and their closure, job losses, reduced taxes to the budget due to the closure of tourism enterprises.

Keywords: international tourism, economy, pandemic, COVID-19, domestic tourism.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. UNCTAD – Global economy could lose over \$4 trillion due to COVID-19 impact on tourism. 2021. URL: unctad.org/news/global-economy-could-lose-over-4-trillion-due-covid-19-impact-tourism
2. WTTC – Economic Impact Reports. 2021. URL: wtcc.org/Research/Economic-Impact
3. Doran, G. T. There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*, 1981, Volume 70, Issue 11(AMA FORUM), pp. 35-36.
4. Wildman D. About Museums. 2021. URL: <http://www.aam-us.org/about-museums>
5. Сазерленд Дж. Революционный метод управления проектами. ООО «Манн, Иванов и Фербер». 2016. 320 с.
6. Мацола В. Рекреаційно-оздоровчо-туристичні комплекси (питання теорії, методології, практики): монографія. Львів, 1998. 212 с.
7. Бак Г. Впровадження інновацій у сфері туризму. Наукові записки. 2010. №2. С15-18.
8. Веденін Ю. А. Динаміка територіальних рекреаційних систем. М.: Наука, 1982. 246 с.
9. The World Bank – International tourism, receipts (% of total exports) – Philippines. 2021. URL: data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?locations=PH
10. The World Bank – International tourism, receipts (current US\$) – Philippines. 2021. RL: data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?locations=PH
11. Statista – Countries with the highest share of GDP generated by direct travel and tourism worldwide in 2019. 2020. URL: www.statista.com/statistics/1100368/countries-highest-gdp-travel-tourism/
12. Duncan Madden Ranked: The 10 Countries Most Dependent On Tourism. 2021. URL: www.forbes.com/sites/duncanmadden/2020/04/02/ranked-the-10-countries-most-dependent-on-tourism/?sh=5b7b43095939https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?locations=PH
13. Statista – Low cost carriers' worldwide market share from 2007 to 2020. 2021. URL: www.statista.com/statistics/586677/global-low-cost-carrier-market-capacity-share/
14. Statista – Leading low cost airlines worldwide in 2019, by growth in seats. 2021. URL: www.statista.com/statistics/865119/low-cost-carriers-worldwide-growth-in-seats/
15. UNWTO – International tourism and COVID-19. 2021. URL: www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19
16. ДАРТ – МКІП та ДАРТ презентували результати дослідження туристичних настроїв українців. 2021. URL: www.tourism.gov.ua/blog/mkip-ta-dart-prezentovali-rezultati-doslidzhennya-turistichnih-nastroiv-ukrayinciv
17. UNWTO – UNWTO world tourism barometr. 2021. URL: www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data
18. Туризм у ЄС під час пандемії: більше запитань, ніж відповідей. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D1%83%D1%94%D1%81-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97-%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%BD%D1%96%D0%B6-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9/a-53290487>
19. Як рятувати український туризм? 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/04/29/7249835/index.amp>
20. Statista. 2021. URL: <https://www.statista.com/>
21. Укрінформ. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html>

REFERENCES

1. UNCTAD – Global economy could lose over \$4 trillion due to COVID-19 impact on tourism. (2021). URL: unctad.org/news/global-economy-could-lose-over-4-trillion-due-covid-19-impact-tourism
2. WTTC – Economic Impact Reports. (2021). URL: wtcc.org/Research/Economic-Impact
3. Doran, G. T. (1981)There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*, Volume 70, Issue 11(AMA FORUM), pp. 35-36.
4. Wildman D. About Museums. 2021. URL: <http://www.aam-us.org/about-museums>
5. Sazerland D. (2016). *Revoljutsionnyy metod upravleniya proyektami*. ООО «Mann, Ivanov i Ferber». 320 P.
6. Matsola V. (1998). *Rekreatsiyno-ozdorovocho-turystichni kompleksi (pytannya teoriyi, metodolohiyi, praktyky): monohrafiya*. L'viv,212 p.
7. Bak G. (2010). *Vprovadzheniya innovatsiy u sferi turyzmu*. *Naukovi zapysky*, №2. P. 15-18.
8. Vedenin Y. (1982). *Dynamika terytorial'nykh rekreatsiynykh system*. М.: Nauka,246 p.
9. The World Bank – International tourism, receipts (% of total exports) – Philippines. (2021). URL: data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?locations=PH
10. The World Bank – International tourism, receipts (current US\$) – Philippines. (2021). RL: data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?locations=PH
11. Statista – Countries with the highest share of GDP generated by direct travel and tourism worldwide in 2019. (2020). URL: www.statista.com/statistics/1100368/countries-highest-gdp-travel-tourism/
12. Duncan Madden Ranked: The 10 Countries Most Dependent On Tourism. (2021). URL: www.forbes.com/sites/duncanmadden/2020/04/02/ranked-the-10-countries-most-dependent-on-tourism/?sh=5b7b43095939https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?locations=PH

13. Statista – Low cost carriers' worldwide market share from 2007 to 2020. (2021). URL: www.statista.com/statistics/586677/global-low-cost-carrier-market-capacity-share/
14. Statista – Leading low cost airlines worldwide in 2019, by growth in seats. (2021). URL: www.statista.com/statistics/865119/low-cost-carriers-worldwide-growth-in-seats/
15. UNWTO – International tourism and COVID-19. (2021). URL: www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19
16. DART – MKIP ta DART prezentuvaly rezul'taty doslidzhennya turystychnykh nastroyiv ukrayintsiv. (2021). URL: www.tourism.gov.ua/blog/mkip-ta-dart-prezentuvali-rezultati-doslidzhennya-turistichnih-nastroyiv-ukrayinciv
17. UNWTO – UNWTO world tourism barometr. (2021). URL: www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data
18. Turyzm u YES pid chas pandemiyi: bil'she zapytan', nizh vidpovidey. (2021). URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D1%83%D1%94%D1%81-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97-%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%BD%D1%96%D0%B6-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9/a-53290487>
19. Yak ryatuvaty ukrayins'kyy turyzm? (2021). URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/04/29/7249835/index.amp>
20. Statista. (2021). URL: <https://www.statista.com/>
21. Urkinform. (2021). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html>